

Onderpresteren

De ontwikkeling van hoogbegaafde kinderen loopt vaak voor op die van hun leeftijdsgenoten. Hierdoor zijn ze in een aantal opzichten anders dan hun leeftijdsgenoten. 'Anders zijn' ervaren sommige hoogbegaafde kinderen elke dag. Ze ervaren bijvoorbeeld dat:

- ze ander soort onderwerpen interessant vinden dan de kinderen om zich heen;
- klasgenoten hen vaak niet lijken te snappen en afspraken niet nakomen;
- ze op school steeds werk moeten doen dat ze al beheersen;
- niemand weet dat ze zich eigenlijk vaak boos, verdrietig of alleen voelen (gevoeligheid).

Uit de literatuur blijkt dat onderpresteren bij hoogbegaafde kinderen meestal komt door:

1. Te aangepast gedrag

Hoogbegaafde kinderen kunnen denken dat zij het allemaal fout doen, waardoor ze zich gaan aanpassen aan de groep. Zij doen dan net of ze minder weten dan dat ze eigenlijk weten. Zij kijken heel goed naar hoe de andere kinderen het doen en doen dat dan na. Door hun gedrag aan te passen, kunnen ze bij de groep horen.

2. Demotivatie

Hoogbegaafde kinderen kunnen hun belangstelling verliezen als de lesstof niet meer interessant voor hen is. Zij raken de motivatie voor het leren kwijt. Dit kan leiden tot wegdromen, naar buiten staren en helemaal niets meer doen. Ook kan het zijn dat ze steeds net op tijd opletten, zodat ze wel nieuwe lesstof oppikken of dat ze heel langzaam gaan werken, omdat ze alleen maar werkjes (vaak meer van hetzelfde) krijgen als ze eerder klaar zijn.

3. Perfectionisme en/of faalangst

Hoogbegaafde leerlingen krijgen vaak complimenten vanwege hun kennis en talenten. Vaak vertellen hoogbegaafde leerlingen dit naar dat zij de beste of de slimste moeten zijn. Hierdoor leggen ze de lat erg hoog voor zichzelf. Dit kan leiden tot perfectionisme en/of faalangst. Zij willen graag alles perfect doen en mogen geen fouten maken van zichzelf. Als zij dan toch een foutje maken, kunnen zij zich heel boos of verdrietig voelen. Het kan zijn dat ze hierdoor uitdagingen gaan vermijden en helemaal niets meer gaan doen. Dan kunnen ze in ieder geval ook geen fouten maken. Ook kunnen ze heel zenuwachtig worden of in paniek raken als ze een nieuwe opdracht moeten doen.

4. Ongelukkig voelen

Hoogbegaafde leerlingen kunnen zich heel ongelukkig voelen als ze zich altijd maar aanpassen aan hun omgeving. Ze voelen zich boos of verdrietig en willen niet meer naar school. Ook kunnen ze hoofdpijn of buikpijn krijgen, omdat ze elke keer gedrag moeten vertonen wat eigenlijk niet bij hen past. Als ze echter wel gedrag vertonen dat bij hen past, vallen ze buiten de groep. Een dilemma dus!

Leren praten

Voor hoogbegaafde kinderen is het erg belangrijk dat ze leren praten waar ze tegenaan lopen. Als de mensen in hun (vertrouwde) omgeving niet weten wat er in hen omgaat, kunnen ze ook niet helpen.

Hoogbegaafde leerlingen kunnen gemakkelijker over dingen praten waar ze tegenaan lopen en voor zichzelf op te komen, als ze leren hoe zij zelf in elkaar zitten.

Tip: U kunt hiervoor het boek *Hoogbegaafdheid, nou èn* van Wendy Lammers van Toorenburg inzetten. De auteur beschrijft in het boek hoe hoogbegaafde kinderen de wereld om zich heen kunnen ervaren. Zij spreekt hoogbegaafde kinderen persoonlijk aan over onderwerpen waar ze tegenaan kunnen lopen, zoals: je 'anders' of eenzaam voelen, onderpresteren, verveling op school, pesten, aanpassen en andere leerstijl. Ze legt uit hoe deze problemen kunnen ontstaan en reikt vele handreikingen aan hoe het kind hiermee om kan gaan.

(H)erkennen

Het is goed dat ouders, de leerkracht en anderen in de omgeving kenmerken van (hoog)begaafde leerlingen herkennen en weten hoe ze hierin kunnen ondersteunen. Betts en Neihart (2010) hebben hiervoor zes profielen samengesteld die kenmerken beschrijven van begaafde leerlingen (slo Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling).

Het volgende model geeft de verschillende profielen weer in relatie tot sociaal functioneren en in relatie tot zichtbare kwaliteiten en prestaties passend bij de potentie en autonomie van de leerling.

Te aangepast	←————→	Onaangepast	
	1. Zelfsturend autonoom		Goede prestaties
2. Aangepast succesvol		3. Uitdagend creatief	↑ ↓
4. Onderduikend		5. Dubbel bijzonder	
6. Risico leerling 1		7. Risico leerling 2	
			Slechte prestaties

Betts en Neihart (2010) geven de volgende toelichting en tips bij de profielen:

1. Zelfsturend autonoom

Deze leerling heeft goede sociale vaardigheden, ontwikkelt eigen doelen, werkt enthousiast voor passies, is creatief, komt op voor eigen opvattingen, neemt risico, durft te leren, weet wat hij kan en laat dit ook zien.

Tip voor begeleiding: Geef deze leerling ruimte en laat hem onbegrensd leren, verruim mogelijkheden om passies te ontwikkelen en blijf deze leerling stimuleren om eigen pad te kiezen.

2. Aangepast succesvol

Deze leerling levert goede prestaties, maar niet naar eigen vermogen, is perfectionistisch, vermijdt risico's, stelt zich afhankelijk op, zoekt bevestiging en is gericht op voldoen aan wat anderen verwachten.

Tip voor begeleiding: Help deze leerling door hem te laten ontdekken wat eigenlijk bij hem past, stimuleer onafhankelijkheid en faciliteer het samen leren met leeftijdsgenoten.

3. Uitdagend creatief

Deze leerling is eerlijk, duidelijk over eigen mening en (te) direct, werkt inconsistent met wisselende resultaten, ziet uitzonderingen (ook op de regels) en heeft behoefte aan erkenning met name voor zijn creativiteit.

Tip voor begeleiding: Daag deze leerling uit door zijn creativiteit op een positieve manier in te zetten, coach deze leerling in doelgericht kiezen en handelen en waardeer en bekrachtig sterke kanten.

4. Onderduikend

Deze leerling ontkent zijn begaafdheid, vermijdt uitdaging, is faalangstig, ziet het halen van hoge prestaties als onverenigbaar met sociale acceptatie en verliest (zicht op) zichzelf.

Tip voor begeleiding: Leer deze leerling dat hij er ook bij kan horen door zichzelf te zijn, help hem bij het leren handelen vanuit eigen behoeften en interesses en bij het ontwikkelen van zelfinzicht en zelfacceptatie.

5. Dubbel bijzonder

Deze leerling werkt inconsistent, presteert gemiddeld of minder, begaafdheid is moeilijk te herkennen, laat kenmerken zien van leer- en/of gedragsproblemen, verstoort en reageert af en is onzeker over kwaliteiten.

Tip voor begeleiding: Stimuleer deze leerling om zijn sterke kanten te leren benutten om anders en beter te leren en ondersteun hem in zijn minder sterke kanten.

6. Risico leerling 1

Deze leerling is het vertrouwen in zichzelf en in school/omgeving kwijtgeraakt, is steeds vaker ziek, blijft thuis op grond van angsten, trekt zich terug in eigen (virtuele) wereld en heeft risico op schooluitval (drop-out).

Tip voor begeleiding: Ondersteun deze leerling door zelf de regie te nemen voor zijn eigen ontwikkeling, biedt structuur en vertrouwen om toekomstperspectief te onderzoeken en help bij het verbinden van korte termijn behoeften en lange termijn doelen.

7. Risico leerling 2

Deze leerling is creatief, zoekt buitenschoolse uitdaging, is een absolute onderpresteerder (presteert onder het gemiddelde), geeft blijk van een negatief zelfbeeld, bekritiseert zichzelf en anderen, voelt zich niet betrokken bij school en heeft risico op schooluitval (drop-out).

Tip voor begeleiding: Ondersteun deze leerling door zelf de regie te nemen voor zijn eigen ontwikkeling, biedt structuur en vertrouwen om toekomstperspectief te onderzoeken en help bij het verbinden van korte termijn behoeften en lange termijn doelen.

Bronnen

- Betts, G.T, Neihart, M. (2010). Profielen van leerlingen. Geraadpleegd op 3 maart 2017, van <https://talentstimuleren.nl/thema/begaafdheid/profielen-betts-neihart>.
- Kieboom, T. (2005). *Hoogbegaafd. Als je kind (g)een Einstein is*. Tiel: Lannoo.
- Lammers van Toorenburg, W. (2005). *Hoogbegaafd, nou èn?* Amsterdam: Samsara.